

תצוה
ה' תשע"א
כתובת:
Oraysa10@gmail.com
il.com

אורחיה דתא

= פרשת תצוה =

לע"נ מרת צפורה חדסה ב"ר אברהם ברוך ת.נ.צ.ב.ה.

=====
אורים ותומים
=====

(כח,כט-ל) וְנָשָׂא אֶהָרֶן אֶת שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל לְבוֹ בָּבֹאוּ אֶל הַקֹּדֶשׁ לְזָכְרָן לְפָנַי יִקְוֶה תְּמִיד: וְנָתַתְּ אֶל חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת הָאוּרִים וְאֶת הַתְּמִימִים וְהָיוּ עַל לֵב אֶהָרֶן בָּבֹאוּ לְפָנַי יִקְוֶה וְנָשָׂא אֶהָרֶן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לְבוֹ לְפָנַי יִקְוֶה תְּמִיד:

פסוקים אלו צריכים ביאור. א] מדוע נקרא החושן בשם חושן 'המשפט'. ב] על שמות בניי הכתובים עליו נאמר שבבואו אל הקודש יהיו לזכרון תמיד, ואילו על האורים והתומים נאמר שיהיו על לבו בעת בואו לפני ה', ולא נזכר בבואו אל הקודש וכן לפני ה' תמיד, וצ"ב מ"ט. ג] מהם ג' הדברים שנאמרו בנשיאת החושן, ומה הבדלם, היינו לשאת את שמות בניי וכן שיהיו בבואו אל הקודש, ונשיאת המשפט. ד] מהם האורים והתומים, שמשמע שהם ב' דברים, ומשמע שהם דברים ידועים בה"א הידיעה, ולא נזכר מהם בציווי לעשותם או לתתם בחושן.

ועיקר הענין שצ"ב הוא, מהם ג' הדברים שנשא אהרן והבדל ענינם וביאור לשונם.

ובראשונה נעסוק בביאור ענין אורים ותומים.

א. בתרגום יונתן "וְנָתַתְּ בְּחֹשֶׁן דִּינָא, ית אורינא דמנהרין מליהון ומפרסמין טמירן דבית ישראל, ונת תומינא דמשלימין בעובדיהון לכהנא רבא דתבע אולפן מן קדם יי בהון. דבהון חקיק ומפרש שקמא רבא וקדישא דביה אתבריין תלת מאה ועשרתי עלמינא, וחקיק ומפרש באבן שתנה דבה חתם מארי עלמא פום תהומא רבא מן שירוינא, וכל מאן דמדכר ההוא שקמא קדישא בשעת אניקי משתזיב, וטמירן מגליין. ויהון על לבא דאהרן בזמן מייעליה קדם יי, ויטול אהרן ית דין בני ישראל על לביה קדם יי תדירא".

כתב רש"י "את האורים ואת התומים - הוא כתב שם המפורש, שהיה נותנו בתוך כפלי החשן, שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו. ובמקדש שני היה החשן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחוסר בגדים, אבל אותו השם לא היה בתוכו, ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר (במדבר כז, כא) ושאל לו במשפט האורים".

עוד כתב רש"י (יומא ה: ד"ה דלא) "בפרשת המלואים בזה הדבר אשר תעשה וגו', לא כתיב שיתן אל החושן אורים ותומים כשהלבישן, אבל בפרשת צו את אהרן שנאמרה שם עשיית המלואים כתיב

ויתן עליו את החשן ויתן אל החשן את האורים ואת התומים'. ואם תאמר, אף בואתה תצוה נאמר 'ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התומים', אין זו מפרשת המלואים, אלא עשיית הבגדים, ובהוא ענינא לא כתיב ככה לעיכובא".

מבואר ברש"י ששימת האורים והתומים אינם מדיני עשיית הבגדים, שבהעדרו ייחשב הכהן מחוסר בגדים, שהרי לא נאמרה בפרשת העשיה, וגם לא נאמר בה 'ככה' לעיכובא, אלא הוא ציווי למשה לתת שמה את האורים והתומים בימי המלואים.

אלא שמה שכתב רש"י שאותו כתב נקרא 'משפט', צ"ב. הלא נאמר בהדיא (כח,טו) וְעָשִׂיתָ חֲשׁוֹן מְשֻׁפֵּט, ואם משפט היינו אותו כתב, הרי נכלל בציווי העשיה גם נתינת האו"ת שם. וברש"י שם "חשן משפט - שמכפר על קלקול הדין. ד"א משפט, שמברר דבריו והבטחתו, אמת דרישנמ"ט בלע"ז (אוזפיהרען), שהמשפט משמש ג' לשונות, דברי טענות בעלי הדין, וגמר הדין, ועונש הדין - אם עונש מיתה אם עונש מכות אם עונש ממון, וזה משמש לשון בירור דברים, שמפרש ומברר דבריו". לכאוי כוונתו כדברי הפשטנים, כמבואר בדברי הרשב"ם שם להדיא, שמשום שנתנו בחושן אורים ותומים לכן נקרא חשן משפט, וכיו"ב כתב האבן עזרא (פסוק ל).

עוד צ"ב, שהרי נאמר וְנָתַתְּ אֶל חֲשׁוֹן הַמְּשֻׁפֵּט אֶת הָאֲוִרִים וְאֶת הַתְּוִמִּים, משמע ששמו חשן משפט עוד קודם לנתינת האורים והתומים. אלא שזה ניתן להסביר, שבכל מקום שנאמר 'חשן משפט' ביאורו חושן עם או"ת, ולכן כדי שיהיה חשן משפט לכן צריך לתת שם את האו"ת. אלא שעדיין צ"ב.

נראה ברור שאין עצם הכתב קרוי 'משפט', אלא פירושו שע"י הכתב היה החושן יכול לשפוט ולקבוע למי יפול חלק מסוים בנחלה וכדו', ועל שם שהקלף היה בתוכו יכול לקרוא לחושן בשם משפט האורים, שהאורים הוא השופט ובורר נחלה או קובע הלכות במציאות לא ידועה.

והרמב"ן כתב: "ועוד תשוב תראה כי לא הזכיר בה"א הידיעה אחד מכל הכלים שלא נזכרו כבר, אבל אמר 'ועשו ארון' (כה,י), 'ועשית שולחן' (שם כג), 'ועשית מנורת' (שם לא), וכן כלם וכו'. והנה באורים ותומים אמר ונתת אל חושן המשפט את האורים ואת התומים, לא צוה אתו בעשייתם, והזכירם הכתוב בה"א הידיעה, ולא הזכירם הכתוב רק במשה לבדו, שאמר בצוואה ונתת אל חשן המשפט, ובמעשה 'ויתן אל החשן את האורים ואת התומים' (ויקרא ח,ח), כי לא היו מעשה אומן, ולא היה לאומנים ולא לקהל ישראל בהם מעשה ולא נדבה כלל, אבל הם סוד מסור למשה מפי הגבורה, והוא כתבם בקדושה. או היו מעשה שמים, ולכך יזכירם סתם ובידיעה, כמו 'וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים' (בראשית ג,כד).

והנה משה לקח כתב האורים והתומים והניחם שם בחשן המשפט אחרי שהלביש את אהרן האפוד והחשן, כמו שאמר (ויקרא ח,ז-ח) 'ויתן עליו את האפוד ויחגור אותו בחשב האפוד, וישם עליו את החשן ויתן אל החשן את האורים ואת התומים', כי לאחר כן נתנם בין כפלי החשן. והענין הוא, כי היו שמות קדושים, מכחם יאירו האותיות מאבני החשן אל עיני הכהן השואל במשפטם.

והמשל, כי כאשר שאלו 'מי יעלה לנו אל הכנעני בתחלה להלחם' (שופטים א,א), היה הכהן מכוין בשמות שהם האורים, והאירו לעיניו אותיות יהודה, ויו"ד מלוי, ועי"ן משמעון, ולמ"ד מלוי, וה"א מאברהם הכתוב שם על דעת רבותינו (יומא עג:), או שהאירה פעם אחרת לנגד עיניו ה"א מיהודה. והנה כאשר האותיות מאירות אל עיני הכהן עדיין לא ידע סדורן, כי מן האותיות אשר סדרו מהן יהודה יעלה היה אפשר להעשות מהם "הוי הד עליה", או "הי על יהודה", ותיבות אחרות רבות מאד, אבל היו שם שמות הקדש אחרים נקראים "תומים", מכחם יהיה לב הכהן תמים בידיעת ענין האותיות שהאירו לעיניו. כי כאשר כיון בשמות האורים והאירו, חוזר מיד ומכוון בשמות התומים. ועודם האותיות מאירות לעיניו, ויבא בלבו שחבורם יהודה יעלה. וזאת מדרגה ממדרגת רוח הקדש, היא למטה מן הנבואה, ולמעלה מבת קול שמשתמשים בה בבית שני לאחר שפסקה הנבואה ופסקו אורים ותומים כמו שהזכירו רבותינו (שם כא:).

ואפשר שאחרי שנתן משה בחשן השמות הקדושים של האורים והתומים, היו נודעים במסורת ממנו לגדולי חכמי ישראל שמסרם להם עם סתרי תורה, ולפיכך היה ביד דוד אפוד (ש"א כג, ו), והיה כדמות אפוד משה, ובו חשן כדמות חשן הקדש, אבל נראה שהיו בד, כאשר נאמר בשמואל (שם ב, יח) נער חגור אפוד בד, ואמר בנוב עיר הכהנים (שם כב, יח) שמונים וחמשה איש נושא אפוד בד, וילבישו אותו את הכהן שהוא מבני הנביאים ושואלים בו ונענין לפעמים, כאשר חשב בזה ר"א. ומה שאמר שאלו ראה תשובת רבינו האיי לא אמר ככה, כבר ראינוה וחשבנוה, וידענו כי ר"א לא נתכון אליה, ע"כ דברי הרמב"ן.

רבינו בחיי העתיק דברי הרמב"ן אלא שנקט שהיו האורים ותומים מעשה שמים לא מעשה בני אדם. כיו"ב גם נקט הריטב"א (יומא עג:), וכולם בשיטת התרגום ורש"י שאורים ותומים היינו שם המפורש שהיה מאיר את אבני החושן ותומים הוא שם נוסף שגרם לצרף האותיות.

ב. כתב הרמב"ם כתב הרמב"ם (כלי המקדש י, ז): "עשו בבית שני אורים ותומים כדי להשלים שמנה בגדים, ואע"פ שלא היו נשאלין בהן. ומפני מה לא היו שואלין בהן, מפני שלא היתה שם רוח הקודש, וכל כהן שאינו מדבר ברוח הקודש ואין שכינה שורה עליו אין נשאלין בו". עוד כתב (בית הבחירה ד, א): "ואף אורים ותומים שהיו בבית שני, לא היו משיבין ברוח הקדש ולא היו נשאלין בהן, שנאמר עד עמוד כהן לאורים ותומים, ולא היו עושין אותן אלא להשלים שמונה בגדים לכהן גדול, כדי שלא יהא מחוסר בגדים". ובהשגת הראב"ד: "לא היו משיבין. א"א, והלא אורים ותומים ורוח הקדש שני דברים הם - מן החמשה שחסרו בבית שני, ולדבריו אינו אלא אחד. וחסור בגדים שאמר, אינו כלום, שאינו מחשבון הבגדים".

מבואר שנחלקו הרמב"ם והראב"ד בגדר וביאור הענין של אורים ותומים, שלשיטת הרמב"ם היו בבית שני אלא שלא היו שואלים ומשיבים בהם, ואילו להראב"ד לא היו כלל. כמו"כ נחלקו האם האורים והתומים הם חלק משמונת בגדי הכה"ג או שאינם מכלל הבגדים כלל. אלא שצ"ב במה נחלקו.

ובגמ' (יומא כא:): "חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון למקדש שני, ואלו הן, ארון וכפורת וכרובים אש ושכינה ורוח הקודש ואורים ותומים". והנה במנינם אמר שהם חמשה, ואילו בפועל נכתבו שבעה דברים, ופירש"י "ארון כפורת וכרובים - כוליה חדא מילתא, ושכינה לא שרתה בו, ורוח הקודש לא היתה בנביאים משנת שתיים לדריוש ואילך". לפי"ד נמצא שהחמשה הם: א] ארון כפורת כרובים. ב] אש. ג] שכינה. ד] רוה"ק. ה] אורים ותומים.

לפי"ז תמה הראב"ד על הרמב"ם שקאמר שהיו אורים ותומים בבית שני. גם אם יפרש שהעדרם בבית שני פירושו כמ"ש בהל' כלי המקדש, שלמרות שהיו מכל מקום לא היו משיבין מפני שלא היו הכהנים בדרגת רוה"ק. הנה בגמ' מנו את רוה"ק בפני"ע מלבד אורים ותומים.

ולכאוי גם שאלתו השניה של הראב"ד נובעת ממה שאחז בשיטת רש"י, היינו שאורים ותומים אינו חלק מהבגדים ולכן לא היה הכהן בבית שני מחוסר בגדים, וזה מפני שלא נאמר דינו בעשייה ולא נאמר בו 'ככה' לעיכובא וכנ"ל, ולכן תמה על הרמב"ם שכתב שלולי האו"ת היה הכהן מחוסר בגדים.

אולם שיטת הרמב"ם צ"ב, ומצאנו כמה ביאורים בדעתו, ואלו הן:

ג. א] כתב הכסף משנה, "ורבינו אפשר דחשיב ארון וכפורת וכרובים בתלתא, ושכינה ורוח הקדש ואורים ותומים לא חשיב להו אלא בחדא. ואפילו את"ל דחשיב לארון וכפורת וכרובים בחדא, ושכינה ורוח הקדש ואורים ותומים בתלתא, ל"ק, שרבינו מפרש דרוח הקדש היינו נבואה שנסתלקה מהנביאים משנת שתיים לדריוש, וזהו חסרון גדול בישראל שלא היו נביאים להוכיחם

בדבר ה', ועוד היה להם חסרון אחר שחסרו גם כן תשובת אורים ותומים". מבואר בדבריו שאכן אורים ותומים פירושם רוה"ק בדרגה מסוימת, אלא שבמנין החמשה אפשר שנמנה לעצמו ואפשר שנמנה יחד עם רוה"ק.

ועל שאלת הראב"ד מדוע ייחשב הכהן מחוסר בגדים בהעדר הכתב של האורים ותומים, תי' הכסף משנה "ורבינו קורא פה אורים ותומים לחשן בדרך השאלה"¹. היינו, שאיה"נ חסרון הכתב עם שם המפורש אינו מחשיבו מחוסר בגדים, אבל הרמב"ם בא להסביר מדוע עשו חושן בבית שני, וע"ז מתרץ שבלעדיו היה הכהן מחוסר בגדים.

ובבאר שבע (סוטה מח. ד"ה בטלו) ביאר, שלשיטת הראב"ד הכתב עצמו קרוי אורים ותומים, ואילו להרמב"ם האבנים נקראו אורים ותומים בדרך השאלה. משמע שלא נחלקו בעצם הדבר, אלא שהראב"ד לא הבין נכונה את כוונת הרמב"ם, שר"ל שעשו אבני חושן בבית שני.

אלא שדברי הכסף משנה והבאר שבע, צ"ב רב. האם יש הו"א שלא יעשו מעיל בבית שני, מדוע הוצרך הרמב"ם לבאר שעשו חושן בבית שני. או בסגנון אחר, האם תפקידו של החושן היה רק להשיב באורים ותומים, הלא היו לו תפקידים נוספים, כמ"ש ונשא את שמות בני ישראל לזכרון, או ונשא את משפט בני ישראל, ומדוע אם אינו משיב באורים ותומים יש הו"א שלא לעשותו.

אולם מדברי המאירי (קידושין לא.) משמע שאכן יש הו"א כזאת, וז"ל "ואחר שכן (היינו אחר שקנו אבן לחושן מדמא בן נתינה), למדת לפי דרכך שאף אבני אפוד לא בטלו בבית שני, אף על פי שבטלו אורים ותומים, ואבני אפוד משום אורים ותומים נקבעו, מכל מקום כל מה שהיה בידם לקיים קיימו. וכן אף על פי שבטל השמיר, והשמיר היה בא לחוק את שמות בני ישראל על האבנים, אפשר שלא חקקום, ומה שהיה בידם לעשות עשו".

אולם מדברי הרמב"ם בפירוש המשניות המובא להלן (אות ה)), משמע שהיה להם שמיר בבית שני², א"כ לא בעבור חסרון השמיר היה מקום לומר שלא לעשות או"ת בבית שני, אבל מצד עצם שימושם היה מקום להחסירם, כי משמע להם שעיקר מטרת אבני החושן היה כדי לשאול בהם באורים ותומים.

לביאור זה, משמע לי שביאור הכתובים כך הוא: (כט) וְנָשָׂא אֶהָרֶן אֶת שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחוֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל לְבוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לְזָכְרוֹן לְפָנָי ה' תָּמִיד: - אלו אבני האפוד, היינו האבנים שנכתבו בהם ששה שבטים על הכתף האחד, וכמ"ש (נח"יב) וְשָׂמֶתְ אֶת שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל כְּתֻפֹת הָאֶפֶד אֲבָנֵי זָכְרוֹן לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָשָׂא אֶהָרֶן אֶת שְׁמוֹתֵם לְפָנָי ה' עַל שְׁתֵּי כְּתָפָיו לְזָכְרוֹן. ולמרות שהיו על הכתפים מכל מקום נחשבים כאבני החושן משפט, כי דין הזכרון בחושן נזכר מיד אחרי ההלכה שלא יזח החושן מעל האפוד, נמצא שאבני האפוד נחשבים כאבני חושן המשפט, ושני אבנים אלו תפקידם לזכרון שמות בני ישראל. אולם הנאמר (ו) וְנָתַתְּ אֶל חוֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת הָאוּרִים וְאֶת הַתְּמִים וְהָיוּ עַל לֵב אֶהָרֶן בְּבֹאוֹ לְפָנָי ה' וְנָשָׂא אֶהָרֶן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לְבוֹ לְפָנָי ה' תָּמִיד. היינו האבנים של ד' טורים שגם שם נכתבו שמות בני ישראל, זה לא היה מחמת זכרוןם לפני ה', שהרי די באבני כתפיו, אלא שהם היו לאורים ותומים, והם נשאו את משפט בני ישראל, היינו לשפטם ולהורות להם על העתידות. ויש מהראשונים שכתבו שבכל עת שאחד מהשבטים היה בו חטא, היתה אבנו שבחושן עמומה ולא מאירה, נמצא שעל ידי אבנים אלו היו יכולים לדעת את משפט ה' על כל שבת ושבת, ואבנים אלו דינם להיות על לב אהרן בבואו לפני ה' ולהזכיר משפטם לפני ה'. הרי ששני זכירות ושני ענינם המה.

¹ ניתן להביא קצת ראיה לכך, מדברי המדרש (במדב"ר בז) שעל דגלו של לוי היה מצויר אורים ותומים, ולכא"פ פירושו שהיה מצויר עליו כדמות חושן עם אבנים, אלא שהבגד נקרא חושן, והאבנים נקראים אורים ותומים.

² וכשיטת התוס' סוכה מט. ד"ה שכל, והוכיחו כן גם מדמא בן נתינא. אולם אם לא היה שמיר בבית שני לשיטת הרמב"ם, א"כ הדברים ברורים יותר, שאכן לא היה בהם צורת אורים ותומים, וא"כ הו"א שאין צריכים להם בבית שני.

אולם ודאי לפי פשוטו אבני החושן משפט הם האבנים של הד' טורים ולא אבני הכתף, וצ"ב.

[ב] כתבו התוס' (יומא כא.): "אורים ותומים הוו, שאם לא כן היה כהן גדול מחוסר בגדים, אלא לא היו משיבין לנשאלין בהן".

פשוטו דבריהם מורה כדברי הרמב"ם, שאכן היו או"ת בבית שני אלא שלא היו משיבין, ולכן נחשבים לחסרים בבית שני, היינו שלא מציאותם נעדרה אלא מטרתם ותועלתם נעדרה מהם.

בשיטת התוס' היה מקום לומר, שגם לשיטת הרמב"ם 'אורים ותומים' הוא הכתב עם שמות הקודש, וכשיטת רש"י על התורה. אלא שנחלקו הראשונים עם חסרון כתב זה מחשיב את החושן כאינו 'בגד' וממילא נחשב הכהן למחוסר בגדים.

שלעומת שיטת רש"י ושא"ר שבאורים ותומים לא כתיב עשיה, וכן לא כתוב בה ככה לעיכובא. הנה הרמב"ם ותוס' יסברו שהוא בכלל 'ועשית חשן משפט', שעשיית החושן צורתו עשיית אורים ותומים, ולולי כתב זה היה הכהן מחוסר חושן משפט, אלא שבבית שני לא היו משיבין בו, וזה מחסרון מעלת הכהן, אבל מצד עצם הבגד אחד מתנאיו שהוא יהיה ראוי לשאול בו באורים ותומים, וצורת הבגד לא נתנה להשתנות.

ומה שבתורה נאמר נתינת האורים והתומים בלשון 'ונתת את האורים ואת התומים', כי מצד המציאות את החושן 'עושים' ולכן נאמר בו לשון עשיה - 'ועשית חושן משפט', ואילו את האורים ותומים 'נותנים' בו, כי לא היה בו עשיה, לכן נאמר בו 'ונתת'. ומש"כ רש"י שלא נאמר בו 'ככה לעיכובא', לשיטת הרמב"ם מועיל עצם דין עשייתם האמור בתורה בצירוף אורים ותומים, לחייב שכל הבגדים יהיו כן.

[ג] ואם נרצה לפלפל עוד בענין, נוכל לומר שנחלקו רש"י והרמב"ם האם אותו הכתב היה 'מעשה שמים' או 'מעשה אדם'. שלשיטת רש"י מאחר שהיו מעשה שמים, הנה לא יתכן בו ציווי לעשותו, ולכן בע"כ האמור 'ונתת את האורים ואת התומים' פירושו שאותו כתב הניתן להם משמים יכניסו שם, אולם אם לא יהיה להם אותו כתב לא נוכל להחשיב את החושן למחוסר, כי מצד עצם עשייתו לא נאמר בו לעשות לו אורים ותומים, אכן בשישנו בידם צריכים לתתו שמה, וזהו ציווי הנוגע ל'אורים והתומים' היינו לכתב שהיה בידם עם שמות הקודש, אבל אינו ציווי בעשיית החושן. אבל לשיטת הרמב"ם היה אותו כתב מעשה אדם, וכמו שנכתב בימי משה כך ניתן לכתבו גם בדור בית שני, לכן גם עשאוהו בבית שני, ממילא גם מובן שאם נאמר בתורה ונתת את האורים ואת התומים שהם מעשה אדם, ממילא מוכח שחלק מעשיית הבגד 'חושן משפט', הוא באופן שיתנו שמה את שמות הקודש אורים ותומים.

[ד] כתב הכתב והקבלה, שעצם האבנים שמם 'אורים ותומים', וזאת משום שמצד עצם בריאתם היו מאירים, וגם נצטוו לעשותם תמימים, וכמ"ש חז"ל (סוטה מה.) שלא חקקו בהם אלא שהראו בשמיר וכך נבקעו ונעשו אותיות, נמצא שהיו מצד עצמם אורים ותומים. ואמרה תורה, שמלבד מה שכתבו עליהם את שמות בני ישראל גם יחברום אל החושן, וז"ש ונתת את האורים ואת התומים. עוד כתב, שמאחר שהיו שלמים כדרך בריאתם ולא שלט בהם האור, לכן נקראו אורים ותומים, היינו שהיו שלמים ולא שלט בהם יד. ועיי"ש שהסביר לשון נתינה האמור בהם, משום שלא היו כאבני האפוד שהיו קבועים באפוד, אלא היו ניתנים שם.

אלא שדבריו צ"ב גדול. האם יש הו"א שלא לעשות אבנים בחושן בבית שני, האיך יתכן להעלות זאת על הדעת. עוד קשה, הלא לשון הפסוקים משמעם בהיפך, שזכר שיעשו אבני מלואים שפירושם שימלאום במשבצות זהב, ואיך יתכן שאחרי שנאמר שימת האבנים וכן שישא את שמות

בני ישראל, ייאמר ציווי חדש לתת את האורים ואת התומים - שהם האבנים לשיטתו - בחושן. כמו"כ מדוע זה ישתנה שמם מאבני מלואים לאורים ותומים³.

ה) ברמב"ם מהדו' פרנקל ציינו לדברי הרמב"ם (פיה"מ סוטה ט,יב) "ושמיר, נחש חופר אבנים, ובו פתחו אורים ותומים, והיה מצוי בזמן מן הזמנים".

בדבריו אלו ניתן להבין דרך נוספת בביאור אורים ותומים, שהפתוחי חותם הם הנקראים אורים ותומים. כי על מנת שיאירו ויתמימו הדברים הוצרכו לפתח את האבנים באופן שיאירו בשעה שנשאלים בהם, וזה נעשה על ידי חקיקה בצורה מיוחדת.

ע"ז מתרץ הרמב"ם שלמרות שהיה מקום לחקקם באופן אחר, שהרי לא היו נשאלים בהם, מכל מקום בלעדיהם לא היה עליו שם חושן משפט, כי צורת החושן צריך להיות באופן שיוכלו לשאול בו, ואילו מה שלא היו משתמשים בו, זה חסרון בישראל לא בכלי המקדש.

ויעויין בחי' הגרי"ז על הרמב"ם (כלי המקדש י,י), שיש שני ענינים באורים ותומים, א) לשאול, ב) שהיו משיבין. והנה לשאול באורים ותומים היה שייך גם בבית שני, אבל לא היו משיבים, כי הכהן לא היה בו דרגת רוח"ק. לפי"ז היה החושן צריך להיות ראוי לשאלה בו, ומה שלא היו משיבין זהו ענין אחר שאינו נוגע לעצם הבגדים אלא לדרגת הלובשם.

ד. והנה בגמ' (יומא עג.) שאלו, שאין בכל השבטים אותיות צ' ח' ק' ט', ותירצו שגם שמות האבות - אברהם יצחק יעקב היו כתובים בו⁴, וגם תיבות 'שבטי י-ה', או שבטי ישורון לדעת המדרש, או אלה שבטי ישראל' לדעת הירושלמי.

³ והנה לפי דרכו, יש מקום לומר חידוש נוסף, ע"ד הפלפול. אלא שאנו נסביר שאורים הם האבנים שעל כתפות הכהן, ואילו תומים הם האבנים שהם על החושן עצמו - על לב אהרן.

כי הנה ההבדל שבין האבנים היה, שהאבנים על הכתפות היו כתובים בהם רק שמות השבטים, אלא שנכתבו בסוד גדול נ' אותיות מכוונות כ"ה כנגד כ"ה, סוד אבן ישראל, הם האבנים הנקראים אורים, וכמו שיבואר להלן. אולם האבנים בחושן עצמו היו נקראים תומים, כי מלבד שמות השבטים היו כתובים בהם דברים נוספים להשלים את כל האלפ"א בית"א, אברהם יצחק יעקב ושבטי י-ה.

מעתה נחדש דבר נפלא, האורים והתומים היו להם שני תפקידים, א. קידוש גבולות הארץ, כי בירושת הארץ והגורל היו צריכים לאו"ת לדעת היכן נוחלים. כמו"כ אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא באו"ת. ב. ידיעת הסתום, כגון לצאת למלחמה וכדו', ולזה היו צריכים לשאול ולקבל תשובת ה'. עפי"ז נסביר, שבעת שדנו על כיבוש וקידוש הארץ היו מאירים 'האורים' שהם על כתפות הכהן גדול, ולפי כל חלק ושבט שעלה בגורל או בקידוש היו מאיר שמו ושבטו, ולכן בענין חלוקת הארץ נאמר בתורה (במדבר כז, כא) וְלִפְנֵי אֱלֹהֵינוּ הִפְחֵן יַעֲמֵד וְשָׁאֵל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים לִפְנֵי יְקַנֵּךְ עַל פִּי יִצְאוּ וְעַל פִּי יָבֹאוּ הוּא וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹתוֹ וְכָל הָעֵדָה. נזכר רק אורים ולא תומים, כי חלוקת הארץ תליא באורים ולא בתומים³. כי די בידיעת השבט המאיר על האורים לדעת שזה חלקו וכעת מקדשים במקומו.

אולם בשאר שאלות שהיו צריכים לדעת מה יעשו ישראל, שאלו בתומים, שהיו תמימים ושלמים באותיותיהם, ולזה היה תפקידם להשיב על כל השאלות.

אולם ודאי שהדברים מחודשים מאד וצריכים לזה מקורות מוסמכים. כמו"כ פשטיה דקרא שהשמות של האורים והתומים היו על לב אהרן סותרים משמעות זו. כמו"כ השאלות שישנם על הכתב והקבלה ישנם גם לדרך זו, אלא עיקר הדברים נכתבו לחידודא וכעין אם לדברייך, שלשיטתו יש מקום כבר להסביר כך.

⁴ ונחלקו כיצד היו כתובים בו, לשיטת המדרש וכן פסק הרמב"ם, נכתבו האבות על אבנו של ראובן, ואילו שבטי ישורון על אבנו של בנימין, ואילו לשיטת ראשוני אשכנז, כמ"ש הרוקח והמתחז"ו ועוד, היו כתובים על כל אבן ששה אותיות, נמצא שעל אבנו של ראובן נכתב א' של אברהם.

ויש לחקור, באם היו חסר החושן אות א' של תיבת אברהם, או אפילו תיבה שלמה, האם היה נחשב הכהן למחוסר בגדים.

ביאור השאלה היא, כי לכאוי משמע שאין הוספה זו מדאורייתא, שהרי נוספו שם רק כדי שיהיו שם כל האלפ"א בית"א, אבל מאידך גיסא מתוך שהוסיפו תיבות שלמות ולא רק את ד' האותיות החסרות, משמע שהיה קפידא דייקא בהוספות אלו.

נראה לומר, שבציווי 'ונתת את האורים ואת התומים', אמרה תורה שלא לבד שמות בני ישראל הכתובים שם לזכרון לפני ה' תמיד, אלא יש חובה גם להשלימם כדי שיעשו גם את תפקידם השני להיות אורים ותומים, ומכח חובה זו הוסיפו עוד תיבות בחושן.

אלא שבדרך דרשה נוכל להסביר שלכן הוציאה התורה את החיוב להוסיף אותיות בלשון אורים ותומים, לרמוז על שני ההוספות. א] אורים - הם האבות, שהם אורם של עולם. ב] תומים - לכתוב שהשבטים הם התמימים והשלמים, ולכן לשיטת הירו' תפס לשון האמור אחר ברכת יעקב 'אלה שבטי ישראל', לומר שהם התומים והשלמים⁵.

נמצא שאורים ותומים הוא ציווי לעשות שהחושן יוכל להיות משיב דברים מאירים ותמימים, וזה נעשה על ידי צורת הכתיבה עליהם והשלמת אותיותיו.

מעתה, לא רחוק לומר שלשיטת הרמב"ם יש מקום לשאול מדוע הוצרכו לכתוב אברהם על אבני החושן, הלא בבית שני אין מציאות של אורים ותומים. על זה משיב הרמב"ם שהוצרכו לעשות כל הפעולות שהחושן מצד עצמו יהיה 'אורים ותומים' למרות שבפועל לא שימש, כי לולי זה הרי הוא מחוסר בגדים.

לפי"ז ביאור הכתובים כך הוא, שיש ב' ענינים באבני החושן: א] לשאת את שמותם לזכרון לפני ה' תמיד. ב] להכשירם לתפקיד אורים ותומים, שהוא בבוא אהרן אל הקודש לשאול בהם, ועי"ז ישא את משפט בני ישראל לפני ה' תמיד. היינו משפטים לדעת מה יעשו ישראל, וגם שהם נשפטים לפני ה' תמיד.

ולכן גם נכתב בו 'שבטי', שלשון שבט הוא השופט, ולאחר ברכת יעקב אז נקראו לראשונה בשם 'שבטי ישראל', כי כל שבט שופט ודן את עצמו, ומצד זה הם כעם בפני עצמם. ויש לישראל בחינה שהם עם אחד, ועל זה מורה החושן בכללותו שמצד י"ב אבנים לזכרון שמות בני ישראל, ומאידך יש לכל שבט משפט בפני עצמו, ועל זה מורה האורים והתומים שהם משפט בני ישראל, היינו שנשאלים בחושן על ענינים השייכים למשפט גם על שבט אחר, כגון במעשה דפלגש בגבעה, וזהו משפט בני ישראל. וזהו ציווי אחר.

שבת שלום ומבורך

⁵ אולי גם, אורים הוא אבנו של ראובן ואילו תומים הוא אבנו של בנימין. ונקרא שמו של ראובן אורים משום שממנו מתחילים להאיר כולם. כי אם היו צריכים אות ר' היה מאיר ר' ראשון של ראובן. אולם אבנו של בנימין היה תומים, כי בו היה משלים את דבריו שאם לא היה לו אות להאירה עד שם, היה משתמש מאותיות שמו, אולם מאחר שכל אותיות בנימין מצויות בשאר שבטים, לכן נכתב בו שבטי י-ה והוצרכו לאבנו לאות ט', ודוק.